

BOBR EVROPSKÝ A JEHO VÝSKYT NA PODBLANICKU

Bobr evropský je největším evropským hlodavcem a po jihoamerické kapybaře druhým největším hlodavcem světa. Dosahuje délky až přes metr, z toho asi čtvrtina připadá na plochý ocas (jeho hlasité plácnutí o hladinu je varovný signál pro celou bobří rodinu). Největší jedinci váží až kolem 40 kg. Srst je velmi hustá, její barva je proměnlivá a přechází od světle hnědé až po černou. Na hlavě jsou nápadné oranžově zbarvené zuby (hlodáky), které dosahují až 12 cm, s jejichž pomocí dokáže postupným ohryzáváním porazit i vzrostlé stromy (obr. 1). Na souši je velice ostražitý a při vyrušení vždy utíká do vody, kde se dokáže velmi rychle potopit a na jeden nádech vydržet pod hladinou až 20 minut. Ušní otvory i nozdry jsou uzavíratelné pomocí svalů a díky pyskům, které uzavírají ústní otvor až za hlodáky, takže může hlodat i pod vodou. Z hlediska sezónní aktivity je bobr tvor s celoroční aktivitou, který zimu nepřespává. Bobři jsou přísně monogamní živočichové, žijící v rodinách sestávajících nejčastěji z rodičovského páru a 2 – 5 mláďat. Mezi důkazy přítomnosti bobra patří např. pachové značky a „stavební“ stopy, jako nory, kanály, hráze a polohrady. Do potravní kategorie pobytových znaků

řadíme různé typy ohryzů, jež lze na dřevinách nalézt velice snadno a které zůstávají viditelné i po několik let, dále pak požerky a „jidelny“ (Kostkan 1998, Andreska a Andreska 2014).

Historické údaje dokládají hojný výskyt bobra v českých zemích. Postupně byl ale tento hlodavec z našich krajů vyhuben, a to nejen kvůli své kvalitní kožešině a chutnému masu, považovanému za postní jídlo, ale především kvůli tzv. „bobří stroji“ (kastoreum), což byl dobový název pro mazové anální žlázy, vyskytující se u obou pohlaví. V tukové tkáni těchto žláz se dlouhodobě koncentrují látky z rostlin, které bobr konzumuje a s ohledem na významný podíl vrby v bobří potravě se zde kumuluje kyselina salicylová. Sekret z mazových žláz bobří používají na označování svého teritoria. Účinek kastorea proti horečnatým onemocněním lidé odedávna znali a užívali ho jako lék; díky své vůni připomínající vanilku nebo maliny se ale používá i k výrobě parfémů, osvěžovačů vzduchu, cukrovinek nebo k ochucení cigaret. V českých zemích k výše zmíněným důvodům intenzivního lovu přistoupila ještě další skutečnost, a to plošná výstavba rybníků k chovu kaprů

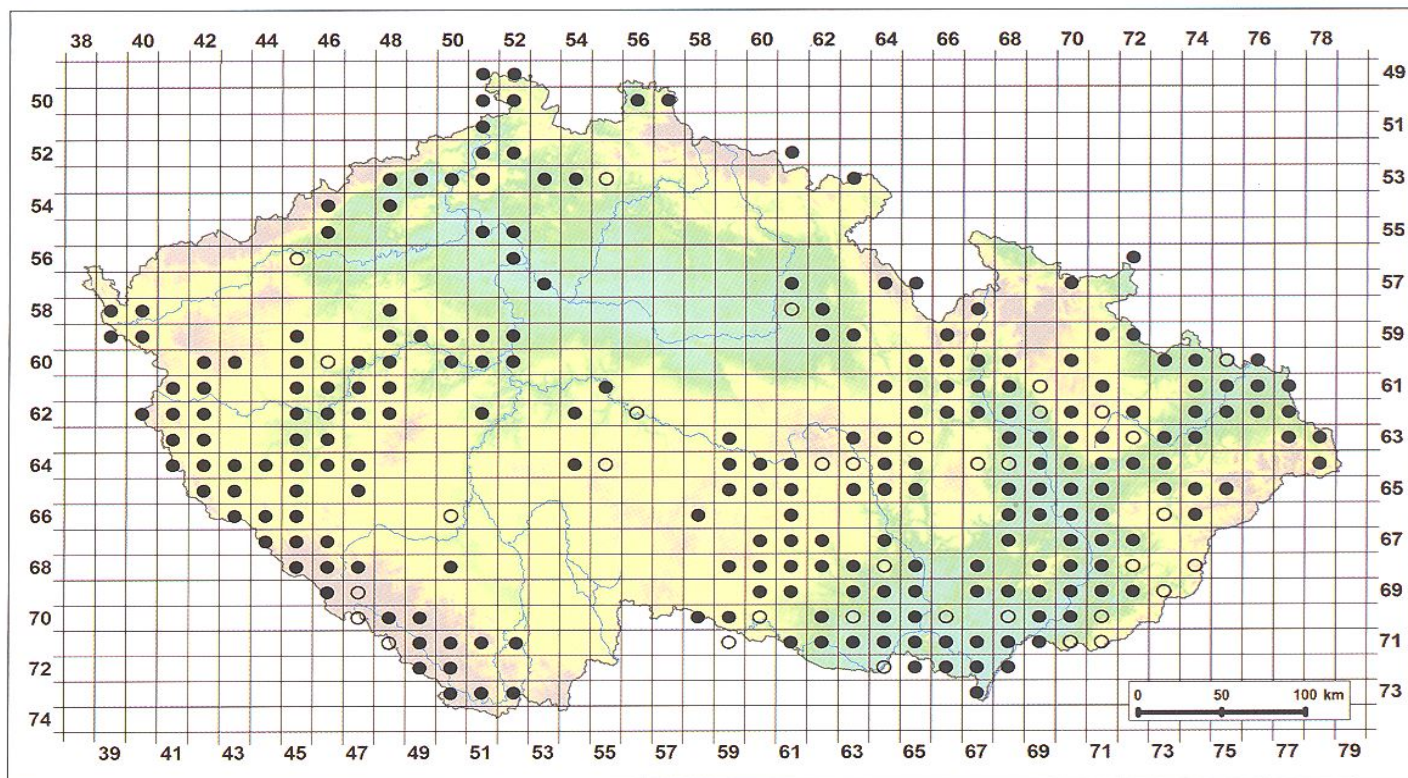
Bobr evropský (Castor fiber), staronový obyvatel kraje pod Blaníkem (foto: L. Vogeltanz).

Bobří dílo na stromech (nedokonalý okus na stojících kmenech stromů, vpravo dokonalý okus s následným pádem kmene stromu) na Blanici pod Mladou Vožicí v lednu 2018 (foto: O. Bielik).

Bobří hráz na řece Blanici pod Mladou Vožicí v lednu 2018 (foto: O. Bielik).

Výskyt bobra obecného v České republice k roku 2015. Plná kolečka značí stálý výskyt, prázdná občasný výskyt (zdroj AOPK ČR).

nebo pomocí kamenů upevňuje na dně, aby k nim měl přístup i v zimních měsících pod vrstvou ledu (Havránek a kol. 2010).

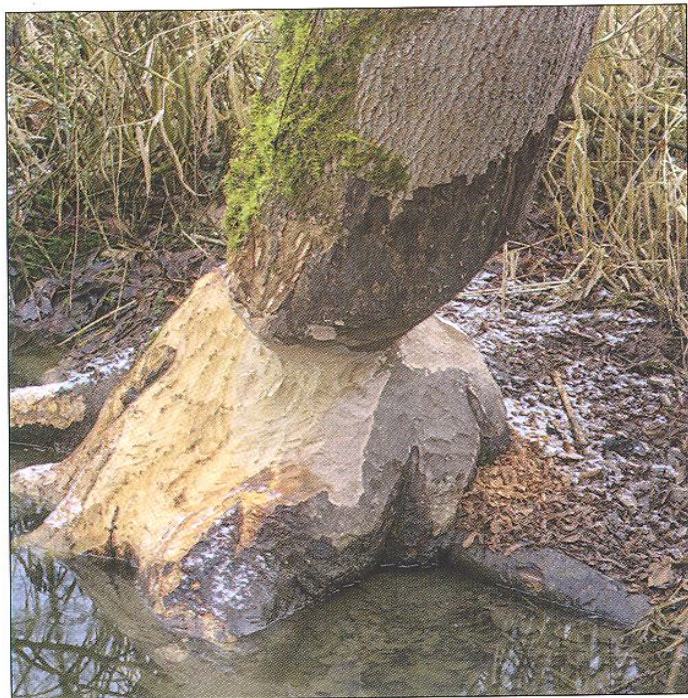
Na úmrtnosti bobrů se v dnešní době významněji podílí doprava, a to podle dostupných studií přibližně jednou třetinou. Kadavery, ležící na okraji silnice nebo u železniční trati, lze ovšem nalézt podstatně snáze než bobry uhynulé v terénu nebo v jejich norách. K regulaci populace kromě přirozených příčin, jako je stáří, nemoci a úrazy, tak přispívají hlavně jarní povodně a s nimi související úhyn mláďat v zatopených norách.

Po svém návratu na naše území působí bobr pochopitelně opět škody vyplývající z jeho přirozeného chování, a dochází tak ke konfliktům zájmů místního obyvatelstva a jeho činnosti. Jedná se zejména o narušování rybníčních a říčních hrází, vznik bobřích hrází jako příčných překážek v tocích, zatápění pozemků, okusování dřevin a pastvu na polních kulturách. Bobr je zařazen do zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Např. v letech 2000 – 2009 náš stát zaplatil kompenzaci za vykázané a doložené škody způsobené bobrem téměř 30 milionů korun, po kormoránech a vydře třetí nejvyšší vyčíslené. O přítomnosti bobrů v naší krajině jistě budou vedeny i nadále debaty s ohledem jednak na jeho ochranu a současně na možnosti omezování

jimi způsobených škod ve veřejném zájmu (Andreska a Andreska 2014).

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky vypracovala Plán péče o bobra, který dělí území ČR na tři zóny (1 – kde je bobr vítán a podporován, 2 – kde je tolerován, ale nemá dojít k plošnému osídlení a 3 – kde je jeho přítomnost nežádoucí), bližší informace najdou zájemci v článku Uhlíkové a kol. (Ochrana přírody, 2014/1). Pro informaci lze uvést, že Podblanicko spadá do druhé zóny.

Aktuální znalosti o rozšíření bobra obecného na území České republiky jsou shrnuty v přehledné mapce. Z této mapky je patrné, že v oblasti Podblanicka se bobr objevuje zatím jen sporadicky. První zdejší nález (rybník Baba u Chotýšan) zaznamenal Pavel Procházka roku 2013, o rok později tentýž autor bobří pobytové stopy našel v zadní části rybníka Smikov u Chotýšan. Zdá se, že v okolí tohoto rybníka a na potoku Chotýšanka se bobří rodina vyskytuje trvale, o čemž svědčí nález čerstvých pobytových stop v lednu 2018 (autor pozorování Karel Kříž). V této lokalitě byl počátkem tohoto roku řešen problém vzduť a zanášení sedimenty potoka Chotýšanky následkem přítomnosti bobřích hrází. Agentura ochrany přírody ČR souhlasila po podrobném prozkoumání terénu v této lokalitě s periodickým odstraňováním bobřích hrází a bobrem pokácených dřevin

Ukázka činnosti bobra (nedokonalý okus, který u větších kmenů má tvar podobný přesýpacím hodinám) u rybníka Smikov nedaleko Městečka, leden 2018 (foto: K. Kříž).

na vodním toku Chotýšanka včetně pozemku rybníka Smikov. Dále je zde možné odstraňování bobrem kácených dřevin narušených okusem, které možným pádem ohrožují zdraví obyvatel nebo pokácené dřeviny, které jsou z nějakého důvodu problematické.

Pokácené stromy a okusy kmenů byly hlášeny také z břehů řeky Sázavy poblíž města Sázavy (Vtípil 2014). Na Štědrý den roku 2017 bylo několik stromů poražených bobrem a padlých do potoka nalezeno u ústí Štěpánovského potoka do řeky Sázavy nedaleko Mařanova mlýna (pozorování Pavla Pešouta). Další informace o nálezu bobra pocházejí z úseku Blanice mezi Mladou Vožicí a Šebířovem, kde byl zjištěn okus dřevin začátkem ledna 2014 a posléze i v letech 2015 – 2018. Zde byly na vícero místech nacházeny ohlodané stromy typickým způsobem pro bobra, zaznamenána byla také bobří hráz na toku (viz foto 2). Další pozorování pochází z konce

roku 2017, kdy byly typické pobytové stopy (okus stromů) potvrzeny na Blanici u Libže (pozorování Václava Vokřála). Zdá se tedy, že na Podblanicku se bobr vyskytuje dnes již trvale a dochází zde k jeho postupnému šíření zejména podél toků řek Sázavy a Blanice. Další informace o bobrech na Podblanicku naleznou zájemci v článkách Vtípila (2014), Klauudyse a Zemana (2015) a v novém čísle Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka v článku Pavla Procházky (Procházka 2017). Poděkování za informace o výskytu bobra na Podblanicku a poskytnutí fotografií patří Ondřeji Bielikovi, Karlu Křížovi, Pavlovi Pešoutovi a Václavu Vokřalovi.

Lubomír Hanel

Literatura:

- Andreska J, Andreska D. 2014: Bobr 2014: Chráněný a nežádoucí. - Vesmír. Dostupné na: <https://vesmir.cz/cz/on-line-clanky/2014/11/bobr-2014-chraneny-nezadouci.html>
- Havránek V. a kol. 2010: Harmonizace vztahu populace bobra evropského a stavu prostředí. Souhrn projektu. – Lesy České republiky, s.p., Hradec Králové, 95 s. Dostupné na: <https://lesy.cz/wp-content/uploads/2016/12/bobr-a-stav-prostredi-web.pdf>
- Kostkan V. 1998: Bobr se vrací. - Vesmír 7. Dostupné na: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/1998/cislo-7/bobr-se-vraci.html>
- Kostkan V. 2000: Ekologická nika bobra evropského (*Castor fiber*, L.1758) v Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví. - PF UK Olomouc, 101 s.
- Klaudys M., Zeman L. 2015: Bobr evropský na řece Blanici. - Pod Bláníkem 2: 11-13.
- Procházka P. 2017: Bobr evropský na Podblanicku. - Sborník vlastivědných prací Podblanicka.
- Uhlíková J., Vorel A., Šíma J., Kostkan V. 2014: Program péče o bobra evropského. - Ochrana přírody, 1: 10-14.
- Vorel A., Šafář J., Šimůnková K. 2012: Recentní rozšíření bobra evropského (*Castor fiber*) v České republice v letech 2002 – 2012 (Rodentia: Castoridae). – Lynx, n. s. 43: 149 – 179.
- Vtípil B. 2014: Bobr evropský na Sázavě u města Sázavy. – Pod Bláníkem, 2: 11-13.

OPRAVA KAPLE NA MALÉM BLANÍKU

Malý Blaník zůstává pro veřejnost ve stínu svého vyššího bratra, má však velmi osobitou atmosféru s pozitivní energií se značnou duchovní a historickou hodnotou. Nachází se zde stejnojmenná přírodní rezervace, kde předmětem ochrany jsou přirozené bučiny s charakteristickou flórou a faunou. Terén je zde suťovitý, obtížně

přístupný. Pohyb návštěvníků je omezen jen na trasu naučné stezky.

Od poloviny 16. století je v písemných pramenech doloženo uctívání svaté Máří Magdaleny na Blaníku. Snad již tehdy zde stávala původní kaple, ke které se konala v 17. století na svátek patronky (22. července)